

az ítéletalkotás, azért az értelmességi vizsgálatok középpontjába az ítéletalkotás vizsgálatát helyezi. A következő kérdésekre keres feleletet: 1. mi az ítélet, 2. hogyan jön létre, 3. mi az ítéelőképesség, 4. ez hogyan fejlődik, 5. milyen az ítéelőképesség és az általános intelligencia viszonya, 6. mely tényezők szerepelnek az ítéletalkotásban és végül 7. hogyan lehetne egyetemes eljárással az ítéelőképességet és annak értékét vizsgálni.

A tanulmány írója az ítélet lényegét az értelem állásfogalásában látja. Az ítélet lélektani mozzanatai, hogy legalább két fogalom jelenjék meg a tudatban, hogy az értelem mérlegeljen, kiválasszon és viszonyítson és hogy végül állást is foglaljon. A mérlegelés az ítéletalkotásnak logikailag legfontosabb része, lélektani szempontból pedig az állásfogalás a legjelentősebb mozzanat. Az ítéelőképesség fejlődésének vizsgálatát csak nagyszámú kutató együttes munkája oldhatja meg eredményesen. Az ítéelőképesség és az általános intelligencia viszonyára az a szerző álláspontja, hogy egyenes arányban állnak egymással. Az ítéletalkotásnál szereplő tényezők megállapításához szükséges az ítéletek formai és tartalmi vizsgálata. A kritikai hajlam és a kritikai képesség vizsgálata döntő jelentőségű ehelyütt. Az eddigi intelligencia-vizsgálatok módszerét nem veti ugyan el, de nem tartja azokat kielégítőnek. Egyszerűbb, megbízhatóbb és egységes alapon nyugvó eljárás kidolgozását kívánja.

Nagy vonásokban ez ennek a tanulmánynak a gondolatmenete. Értéke abban jelölhető meg, hogy az intelligenciavizsgálat egységes alapjául az ítéelőképességet állítja elénk. Kár, hogy ez az értekezés — mint a szerző maga is hangoztatja — túlnyomórészt csak a problémák fölvetítésére szorítkozik és a megvilágított feladatokból keveset old meg. Várakozással tekintünk a sorok közt beígért, s a probléma egészét felölélő, nagyobb mű megjelenése elé.

Jankovits Miklós dr.

Cser János. A magyar gyermek szókincse. Gyakorisági és korszótár, Magyar Paedagógiai Társaság Könyvtára. 7. szám. Budapest 1939. 80 l.

A gyermek nyelvének nagy jelentőségével már régóta tisztában van a nevelés elmélete. Beható kutatás mégis csak a legutóbbi évtizedekben indult meg. Hazai lélektani irodalmunkban néhány kezdeményező lépéstől eltekintve az iskolásgyermekek szókincsére vonatkozólag eddig nem történt komoly kutatás. Ez a szótár éppen ezért úttörő jellegű. Ez a kiadvány nemcsak magát a szótárt tartalmazza, hanem a szótár anyagát összegyűjtő vizsgálatok lefolyásának módját, a feldolgozás szempontjait is ismerteti és a leoszűrhető eredményekre, valamint a szótár használatára szintén rámutat. Utal ezenkívül a külföld hasonló vizsgálataira és összehasonlításokat eszközöl. Értékes irodalmat ajánl. A gyermektanulmányozás iránt édeklődők előtt különben nem hat az újdonság jellegével, mert némi módosítással teljes egészben már megjelent *A Gyermek és az Ifjúság* 1937. (XXIX.) évfolyamának 71–132. lapjain. Külön kiadása főleg azért vált szükségessé, mert ott kevés nevelő számára volt hozzáférhető.

A szótár anyagát a szerző és 16 munkatársa szabad asszociációs eljárással nyerte. A vizsgálat 4483 tíz- tizennégy éves elemi, polgári és középiskolás gyermekeken történt, akik összesen 400.501 szót írtak. A gyakoriságt

szószámlálást azonban csak 1000 gyermek (500 fiú és 500 leány) teljesítményén hajtották végre 89.705 szóval. A szabad asszociációs eljárás abból állt, hogy a kísérleti személyek minden szót leírtak, ami eszükbe jutott, arra törekedvén, hogy a rendelkezésükre álló 15 perc alatt minél több szót írjanak le. A vizsgálat vezetője azokat a szavakat tekintette ismerteknek, amit legálább két gyermek használt.

A vizsgálat eredményéből csak a következőket említjük meg:

A két nem fejlődése a leírt szavak átlagát tekintve egyenletes. A szavak a 10 éves kortól a 14-ig csaknem megkétszereződnek. A leányok a 14. év kivételével végig többet írtak, mint a fiúk. Tanulságos megállapításokhoz vezet a genfi és amerikai hasonló vizsgálatok eredményeivel való egybevetés. A rendelkezésre álló 15 perc alatt a magyar gyermekek írtak legkevesebb szót. A magyar gyermekek tehát a szabad asszociációkban nyilvánvalóan lassúbbak. Ennek ellenére mégis több szót használtak, mint pl. a genfiak. Ebből az következik, hogy a mi gyermekeink szóhasználatára gazdagabb, színesebb, azaz gyermekeink képzetkincse nagyobb, fantáziája csapongóbb. Meglepő tény, hogy a leggyakrabban használt 60–70 szó az egész használt szókincs felét, kb. 300 szó pedig a háromnegyed részét teszi. Ez az egyetlen jelenség már egymaga legjobban igazolja a gyakorisági szótár jelentőségét a nevelésben. A szavaknak szófajták szerint való megoszlása azt mutatja, hogy főnevek 85%-ban, igék 8%-ban és egyéb szófajták 7%-ban fordultak elő.

A szabad asszociációs eljárás arra is alkalmas, hogy új módszerrel világítsa meg a gyermek érdeklődésének néhány vonását a nemek közt mutató eltérések alapján. A gyermek érdeklődése u. i. visszatükröződik a leírt szavakban. Az 50-nél többször előforduló szavak fogalomkörök szerint való csoportosításából kiviláglik, hogy találkoznak olyan csoportok, amiket csak fiúk, s olyanok, amiket csak leányok használtak. A fiúk a harc, foglalkozás, technikai, állatok, gabonafélék és fémek fogalomkörében járnak egyedül, a leányok pedig az ember, ennivaló, virágok és színek csoportjában. Az egész szótárnak a gyermek érdeklődési irányában való hasznosítása még feldolgozásra vár, mert ez a kiadvány csak az 50-nél többször előforduló szavakat csoportosítja fogalomkörök szerint a nemek közti különbség alapján.

Maga a szótár két részből áll. Az első rész abc sorrendben tartalmazza az ismertnek minősített szavakat a fiúkra és leányokra vonatkoztatott gyakorisági jelzőszámokkal és az ismertté válás korát feltüntető számokkal együtt. A második rész három csoportra tagolódik. Az első csoport a 200-on felüli, a második a 100–200-as, a harmadik pedig az 50–100-as gyakoriságú szavakat tartalmazza.

Ez az első magyar gyermekszótár hasznos szolgálatot tesz elsősorban a tanítás élő nyelvének, mert figyelmezteti a tanítót, hogy állandóan a gyermek nyelvéhez alkalmazkodjék s egyúttal meg is mutatja, melyik hát az a gyermeki nyelv. A tankönyvek szerkesztőinek hasznos útmutatással szolgál az egyes korok leggyakrabban használt szavainak összeállításával. Tanulságosnak ígérkezik egy-egy olvasmány vagy vers szövegének a szótár segítségével való elemzése. Az idegen nyelvek tanítója szintén új segítő társat talál e szótárban és a gyógyító nevelők nehéz munkája is nagyobb ered-

ményre juthat általa. A katonák és leventék nevelése szintén segítségül veheti e szótárt s a közigazgatás munkája is könnyebbé válik, ha rendelkezéseit és végzéseit a nép egyszerűbb gyermekeéhez igazodó eredeti szókészlettel fejezi ki, mint azt az előszóban *Gyulai Agost dr.* találóan kiemeli.

Ebben áll ennek a gyakorlati és körszótárnak gyakorlati jelentősége. Tudományos értéke pedig abban mutatkozik, hogy a külföld hasonló irányú vizsgálatainak figyelembevételével, az azokból leszűrhető tanulságok megiszívulásával, a hibák kiküszöbölésével és az összehasonlítás lehetőségével készült. Nagy előnye a külföldi munkákkal szemben az 1000-re vonatkoztatott jelzőszám. A szöveg között található grafikonok és táblázatok nagy mértékben emelik az elméleti rész szemléletességét. Könnyen érthetővé teszi a mondottakat.

A teljes magyar gyermekszótár megszületéséhez ez a könyv teljes megnyugvással alapul szolgálhat. A benne lefektetett elvek és útmutatások alapján a magyar nevelők kiegészítő gyűjtése révén hamarosan létrejühet a gyermek nyelvének koronkénti és tájegységenkénti mélyreható tanulmányozása is.

Ez a munka elsősorban szerzőjének gyakorlati érzékét dicséri, hogy a gyermektanulmányozás feldolgozására váró rengeteg feladata közül éppen ezt a legfontosabbat, a gyermeknyelv vizsgálatát, tette kutatás tárgyává. A gyermek irányából szerencsésen egészíti ki a néhány év óta sikeresen küzdő nyelvvédő mozgalmat. Tanuságtétel egyébként ez a munka amellet is, hogy azalatt a hét esztendő alatt, amíg *Cser János* állott a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium Lélektani Laboratóriumának élén, ott igenis komoly és eredményes kutató munka folyt. Öröndetes jelenség különben, hogy a Magyar Paedagógiai Társaság kiadványainak száma elég hosszú szünet után ismét gyarapodott eggyel.

Jankovits Miklós dr.

Bányai János: A Székelyföld természeti kincsei és csodás ritkaságai. I. kötet. Székelység könyvtára. Székelyudvarhely (Odorhei), 1938. 244. old.

Szerző az előszó egyszerű köntösében mutatkozik be. A székely emberek szokása szerint természetesnek veszi és így mondja, hogy kicsit alkotott. S azt a kicsit is „kalákába” csinálta, mások segítségével.

„Szegényes és öntudatlan életünkben”, — mondja a szerző —, kalászgyűjtő módjára szedegettünk össze egy kis kévére valót. „Hisz ez a kicsi is eltűnt volna, mint sokannyi a múltban is”.

A könyv szerzőjének erénye lehet a szerénykedés. De nekünk, innen a nagy messzeségből is kötelességünk meglátni, hogy milyen küldetéses, ihletett, felemelő és értékmentő munkát végez Bányai János a Székelyföldön. Mi itt a megmaradt hazában dolgozhatunk talán magasabb nyomdatechnikával, de semmikép nem nagyobb hozzáértéssel odaadással és szeretettel. Mert a „kis kévére való” gyűjtemény egy *gazdag kincsestár*, legenda a Székelyföld csodálatos természeti szépségeiről, változatosságáról és gazdagságáról és tagadhatatlan bizonyítéka egy-egy nagyon is *öntudatos kalász-szedő* alkotó munkájának. Lássuk, mit fűzen nekünk a székelyek földje ebben a könyvben?

Elmondja a gazdag természet rendkívüli megnyilatkozásait, összegyűjti